

Aydınlanma Dönemi Genel Felsefesi ve Dönemin Oyun Yazarlığına Etkileri

The General Philosophy of The Enlightenment Period and The Effects of Periodic Playwriting

Burak AKYÜZ 

İstanbul Devlet Tiyatrosu, İstanbul,
Türkiye
Istanbul State Theatre, İstanbul, Türkiye
burakakyuz1@gmail.com

(Sorumlu Yazar-Corresponding Author)



Öz

Aydınlanma döneminin genel özellikleri ve bu özelliklerin oyun yazarlığına etkileri irdelenmiştir. Aydınlanma dönemi olarak 1700-1800 yılları arasında dönem hedef alınmıştır. Bir felsefe terimi olan Aydınlanma'nın ne olduğu ve dünya kültür yapısını nasıl değiştirdiği üzerinde durulmuştur. Aydınlanma bir felsefe terimidir ve Kant'la birlikte gerçek bir tanımla yapılmıştır. Özellikle Batı dünyasının yüzyıllardır içinde yaşadığı geleneksel yapının kırılmadığı olarak tanımlanır. Geleneklerden kurtulup, aklın egemenliğinde olan bir dönemde var olmak için bu dönemin düşünürleri görüşler öne sürmüşlerdir. İnsanın aklının öne alınması bu anlamda tüm yapıyı değiştirmiştir. Bu dönemin tiyatroya etkisi ilk etapta olumlu gibi görünmemektedir. Çünkü bu dönem, 'yıldız yazarlar' dönemi olarak adlandırılan Klasik tragedyanın sonunu hazırlamıştır. 1700'lü yıllardan itibaren artık yıldız yazarlar sahnede değildir. Bu anlamda Aydınlanma Dönemi bir 'deha yazar' ortaya çıkaramamıştır. Dönemin en güçlü oyun yazarı Goldoni'nin dahi bir şaheseri olmadığı yorumları yapılır. Aklın egemenliğinde olan bir dönem doğal olarak duyguları ikinci planda değerlendirmiştir. Bu duyguların tamamen reddedildiği anlamına gelmemektedir. Duyguların sanatta direkt olarak reddedildiği akım, Aydınlanmadan sonra gelen Romantizm (1800'ler) akımı olacaktır. Aydınlanma dönemi tiyatrosu duyguları reddeden değil, yoğun bir şekilde seyirciye aktaran dönem olarak hafızalarda kalmıştır. Bol alkışlı ve ağlayan seyirci sayısının da çok olduğu dönem olarak adlandırılır. Bunun tragedya da olma olasılığı daha azdır. Çünkü tragedya kahramanı idealize edilmiştir. Onunla seyircinin özdeşleşmesi çok zordur. O yüzden bu dönemde dram türü ortaya çıkmıştır. Dram türünde seyircinin özdeşleşmesi daha kolay olmaktadır. Bu da ara tür olarak dram türünün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Salonları dolduran seyirci hareketliliğine karşın Aydınlanma Dönemi güçlü yazarlar ortaya çıkaramamıştır. Tiyatroyla ilgili kuramsal tartışmalar da bu anlamda cılız kalmıştır. Ancak dünya tiyatro tarihi için çok önemli noktalardan biri olan dram türü ortaya çıkmıştır ve bu yeni tür çok geniş seyirci kitleleri tarafından benimsenmiştir.

Anahtar kelimeler: Aydınlanma, tiyatro, oyun yazarlığı

Abstract

The general philosophy of the Enlightenment period and its effects on playwriting of the period The general characteristics of the Enlightenment period and the effects of these characteristics on playwriting were examined. The period between 1700 and 1800 was targeted as the Enlightenment period. It focused on what Enlightenment, a philosophical term, was and how it changed the world cultural structure. Enlightenment is a philosophical term and its real definition was made with Kant. It is defined as the traditional structure in which the Western world has lived for centuries has not been broken. The thinkers of this period put forward ideas in order to get rid of traditions and exist in a period dominated by reason. Putting the human mind first has changed the entire structure in this sense. The impact of this period on theater does not seem positive at first. Because this period prepared the end of Classical tragedy, which is called the period of 'star writers'. Since the 1700s, star writers are no longer on the stage. In this sense, the Enlightenment Period could not produce a 'genius writer'. It is commented that even Goldoni, the most powerful playwright of the period, did not have a masterpiece. A period dominated by reason naturally evaluated emotions in the background. This does not mean that feelings are completely rejected. The movement in which emotions were directly rejected in art would be Romanticism (1800s), which came after the Enlightenment. The theater of the Enlightenment period remains in memories as a period that did not reject emotions, but intensely conveyed them to the audience. It is called the period when there was a lot of applause and a high number of crying spectators. This is less likely to happen in tragedy. Because the tragic hero is idealized. It is very difficult for the audience to identify with him. That's why the drama genre emerged in this period. It is easier for the audience to identify with the drama genre. This has led to the emergence of the drama genre as an intermediate genre. Despite the audience mobility that filled the halls, the Enlightenment Era could not produce strong writers. Theoretical discussions about theater have remained weak in this sense. However, the drama genre, which is one of the most important points in the history of world theater, has emerged and this new genre has been adopted by a very large audience.

Keywords: Enlightenment, theatre, playwriting

Geliş Tarihi/Received	19.01.2024
Revizyon Talebi/Revision Requested	01.05.2024
Son Revizyon/Last Revision	08.05.2024
Kabul Tarihi/Accepted	05.06.2024
Yayın Tarihi/Publication Date	20.09.2024

Cite this article as: Akyüz, B. (2024). The general philosophy of the Enlightenment Period and the effects of periodic playwriting. *Current Perspectives in Social Sciences*, 28(3), 300-304.



Giriş

Genellikle 1700'lü yılları gösteren bu dönem için en etkili tanımlamalarda bile 'Geleneklerden kurtulmak ve saf aklın öncülüğünde yol almak' ifadeleri kullanılmaktadır. Kuşkusuz en güçlü yorumlardan biri Immanuel Kant'inkidir : ' Aydınlanma, bireyin kendi kendine düştüğü bir erk durumu olmayıp, sonradan kazanılan bir edimdir.' (Spencer & Krauze, 2012, s. 10). Burada aynı zamanda anlaşılacağı üzere inançla da bir hesaplaşma söz konusudur.

Yöntemler

Prof. Dr. Murat Tuncay Aydınlanma (Enlightenment) Dönemi için 'Türkiye toplumunun bugün yaşadığını, Avrupa o zaman yaşıyordu' ifadesini kullanıyor. Buradan hareketle tüm ulusların aynı kronolojiye göre mi yaşadığını anlamalıyız? Ya da tam anlamıyla 'kaçınılmaz' bir süreç midir bu? Şu anda küreselleşme sürecini yaşayan dünyanın ilk nüvelerini bu dönemde attığı da ortadadır. Yani 'Aydınlanma'da bugünün 'küreselleşen' dünyası hazırlandı.

Bulgular

On sekizinci yüzyıla 'burjuva' ağırlığını koydu. O zamanki feodal yapının en önemli rakibi bu sınıf oldu. Burjuva elbette ki kendi ilkelerini benimsetmek istedi. Bugün de tartışılan bu tanımın öncelikle etimolojisine inmek gerekiyor. Burjuva kimdir? Ya da on sekizinci yüzyıla egemen olan burjuvalar kimlerdi? Bizde sıklıkla –bazen de eleştirel anlamda- burjuva yakıştırması varlıklı kişilere yapılır. Gelir düzeyi ortalamasının bir hayli üstünde kişiler için kullanılır. Peki burjuva olmak için zengin olmak yeterli mi? Ya da kendi toplumumuza dışarıdan ithal edilmiş durumlarla karşılaşıldığında hemen eleştiri sözcüğü haline gelir. Bu anlamda burjuva olabilmek için 'varlıklı' olmak yeterli değil. Yani sıkça kullanılan ama anlamının çok net bilinmediği sözcüklerden biridir burjuva. Bu konuda Murat Tuncay yine kesin bir tavır ortaya koyarak, Türkiye için 'Tartışmaya gerek yok. Bizde burjuva yok. Bizde zengin var, fakir var' diyerek konuyu açıklamaktadır. Aslında bu kesin tanım üzerine çok da itiraz edemiyoruz. Özellikle de Aydınlanma Dönemi'ni oluşturan ve peşinden de Fransız İhtilali'ni yapacak biz sosyal sınıfı baz alıyorsak... (kimine göre sosyal sınıf değil, bir sıfat). Yani burjuva kelime kökü olarak 'Burg'dan gelen' anlamını karşılıyor. Burg da o dönemlerde 'ayrıcılık şehir' gibi bir tanıma denk geliyor. Burjuva, Türkçeye 'kentsoylu' olarak çevrilmiş ve bu 'kent' bu ayrıcalıklı kentlere dayanıyor. Yani burjuva olabilmeniz için öncelikle bu 'burg' lardan gelmeniz gerekiyor. 'Soylu' olmasanız dahi ailevi kökeninizin bu burg'lara dayanması bekleniyor. Avrupa'daki bazı kentlerin adı da bu ayrıcalıklı kent olgusunun bir devamıdır: 'Salzburg, Petersburg, Hamburg...v.b.'. Tabii bu 'burg'lardan gelmiş olma durumu' sadece işin başlangıç noktasıdır. Aynı zamanda burjuva, kültür de oluşturdu. Zenginlikleriyle beraber, eğitimleriyle de faklı bir konumda algılandılar. Özel hocalar tutup, çocuklarına daha ayrıntılı bir eğitim ortamı oluşturdular. Bu parametrelere bakınca Murat Tuncay' ın 'kesin' açıklaması şöyle yerine yerleşiyor: Geleneklere bağlı ve bir tarım toplumu kökenine sahip Türkiye'de burjuva yetişmemesi için ne gerekiyorsa mevcut. Peki bu kentsoylular, orada mı doğdu? Tabii ki onlar da topraklarını terk edip o 'burg' lara yerleşti. Yine feodal yapı kökenlilerdi. Burjuva olduktan sonra, geldikleri feodal yapıyı çökertmeye başladılar. Feodallerin yerini alan burjuvalar yeni bir dünya düzeni oluşturdu.

Tartışma

"Burjuva dünya görüşü aynı zamanda 'Laik'tir. Laiklik sözcüğü Grekçe Laos sözcüğünden geldiği için halkla ilişkili bir kavramı tanımlar. Laos, halk demektir. Ancak burjuva dünyasında din ve devlet ilişkilerinin yeniden şekillenmesi demektir. Bu dönemde 'deizm' inancı yerleşti. Çünkü burjuva için ticaret önemliydi ve bu ticareti gerçekleştirmek için hristiyanlık dininin katı kurallarını 'yumuşatmak' gerekiyordu. Deism anlayışı o anlamda bu yüzyıla egemen olmuş bir anlayıştır." (Altındal, 2013, s. 43).

Sonuçta bu yüzyıl günümüz kapitalist anlayışın temellerini atmıştır. Öyle ki küreselleşme kavramını, kapitalizm kavramından bağımsız olarak düşünemiyoruz. Aydınlanma Dönemi ticaret anlayışı rekabet üzerine kurulu olduğu için, önceki yıllarda oluşan 'Lonca' sistemi çöktü. Loncada standart fiyat vardı. Standart fiyat, herkesin aynı anda kar elde etmesini sağlıyordu. Rekabetin kızışması, yarışma anlayışının yerleşmesi bu yüzyılı acımasız bir yüzyıl haline getirir. Bu da küreselleşmenin altyapısı olabilecek kapitalizmin önünü açar.

Jean Paul Sartre, Denemeler kitabında burjuva demokrasisinin gerçek bir özgürlük getirmediğini belirtir. Öyle ki burada demokrasi anlayışı da sahtedir. Yine belli bir kesimin direktifleriyle sunulan bir özgürlük anlayışıdır. Oysa Sartre'a göre bu doğuştan kazanılan bir haktır. (Sartre, 1992, s. 54). Bu anlamda vatandaşı Roussou'yla aynı paralellikte yürür. Burada küreselleşmeyle birleştirebileceğimiz bir tanımlamaya gider. ABD'de ortaya çıkan 'One World' tanımından söz eder. Küresel algının olumlu bir yönelimi olarak da değerlendirebiliriz. Öyle ki bu anlayışta 'ABD'de olan bir olay, her yerde olmuştur' gibi

bir genellemeye gidiliyor. Yani her yerde aynı tepki verilmelidir. Tek bir dünya ve tek bir tepki şekli gibi basitçe çevirebiliriz. Küreselleşmenin olumsuz yönleriyle ilgili çokça yazılıp çizilmiştir ve biz bugün küreselleşmeden kaynaklanan sorunları konuşmaktayız. Öyle ki dünyada küreselleşme diye bir kavram olmasaydı, küreselleşme olmadığı için olan sorunları konuşacaktık. Belki de bugünkü hali istenecekti ve bunun için çaba gösterilecekti.

Küreselleşme, sonuç olarak Aydınlanma dönemiyle beraber ortaya çıkan kapitalizmin bir uzantısıdır ve onun toplumsallaşmış halidir. Yani bu anlamda 'yeni' bir kavram değildir. Kitle iletişim araçları da buna katkıda bulunmaya devam eder. Öyle ki McLuhan, televizyon sayesinde dünyanın 'küresel bir köy' e dönüştüğünü anlatır. Herkes aynı anda aynı şeyi izlemektedir ve ortak tepkiler vermektedir. (Yaylagül, 2016, s. 35). Bu anlamda bir 'aynılaşma' söz konusudur. Küreselleşmeyle beraber emperyalizm olgusu da güçlü bir şekilde kendini var etmiştir. Emperyalizm, güçlü ülkelerin, güçsüz ülkeler üzerindeki her türlü üstünlüğünü temsil ederken, küreselleşmeyle beraber bu üstünlüğün daha güçlü erk şekillerine de dönüştüğünü görüyoruz. Dünya bu süreçte hızlı bir tüketim girdabına girmiştir ve bu tüketim sadece maddesel değil, insani olguların da tüketilmesi söz konusudur. Bununla birlikte Karl Marx, insanlık tarihinin gelişimini beş aşamaya ayırır ve bununla ilgili bir öngörüsü vardır. Kapitalizm, dördüncü aşamadır. Burjuvanın kesin egemenliğinde olan ve proletaryanın ezildiği; özel mülkiyetin egemen olduğu dönem. Çoğu kuramcıya göre içinde yaşadığımız bu dönem... Marx, bundan sonraki aşama olarak gelir dağılımı eşitsizliğinin olmayacağı beşinci dönemi; yani komünizmi işaret ediyor (Saatçioğlu & Ukray, 2015, s. 10). Bu anlamda bakıldığında küreselleşmenin, kapitalizmin bedene bürünmüş hali olduğunu söyleyebiliriz.

1500-1800 arası küreselleşmenin birinci dönemi olarak kabul edilir. İkinci dönemi 1800'lerden başlayarak 1990'da Berlin Duvarı'nın yıkılmasına kadarki süreci kapsar. Üçüncü dönem de Berlin Duvarı'nın yıkılmasından günümüze kadarki dönemdir. Bu süreçler içinde egemen güçler, güçsüz devletler üzerinde baskı kurmuştur. Bir gücün, diğer unsura karşı siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik v.b. güç ve baskı unsuru olarak tanımladığımız küreselleşme, dünyadaki gelir dağılımı eşitsizliğine de önemli etki yapmıştır. Dünyada belli başlı milyarlarların geliri, bir çok devletin toplam gelirinden fazladır ve bu adaletsizlik giderek büyümektedir.

Doksanlı yıllardan itibaren 'küreselleşme karşıtlığı' da önemli ölçüde ivme kazanmıştır. Haliyle bu 'aynılaşma' ya da bir tepkidir. Farkların ortadan kaybolması 'çeşitliliği' yok eder.

Sonuçta küreselleşme yeni bir olgu olmayıp, Aydınlanma Dönemi'yle başlayan bir gidişatin sonucudur. Aydınlanma Dönemi, kendi içinde bir sanat ortamı da oluşturmuştur. Öyle ki burada sözünü ettiğimiz burjuva, döneme ağırlığını koymuştur ve kendi ilkelerini benimsetmek istemiştir. 1700'lü yıllarla birlikte tiyatro dönemi 'klasik tragedyanın sonu' olarak değerlendirilir. Klasik dönemde başkaldırı en azından 'dünyevi'ydi. Özellikle Aydınlanma dönemi öncesi yazılan metinler, daha evrensel çizgideydi. Tragedya türü, insani erdemleri ve evrensel değerleri yüceltirdi. Bu dönemde evrensel değerlerin yüceltilmesi istenmemektedir. Burjuva kendi ahlak ilkelerini benimsetmek istemiştir ve bunun dışındaki tiyatro anlayışını 'işlevsiz' bulmuştur. Burjuvayla beraber paranın egemenliğinde olan bir dönem oluşmuştur ve para tüm ikili insan ilişkilerini etkilemeye başlamıştır. Ekonominin tanımı yeniden şekillenmiştir. Parası olanın değer kazandığı bir dünya görüşü egemen olmaya başlamıştır. Burada yukarıda sözünü ettiğimiz kapitalizm, küreselleşme, burjuvazi gibi kavramların ilk doğuşuna tanıklık etmekteyiz ve oyun yazarlığına da doğrudan etkisi olduğunu görmekteyiz. Çünkü artık 'yıldız yazarlar çağı' olarak adlandırılan klasik tragedya son bulmuştur. Burjuva, üzerinde titizlendiği değerlerin eleştirilmesini istememektedir. Örneğin iflas konusu hiçbir tragedya metninde işlenmemiştir. Çünkü tragedya bu kadar 'ayrıntı olan'a girmemektedir. Tragedya metinleri genelde borç, alacak ilişkisi üzerine kurulan bir yapıda ilerlememektedir. Aydınlanma Dönemi'nin öncesindeki dönem 'Neoklasik' olarak adlandırılır ve 1600'lü yılları ifade etmek için kullanılır. Bu dönem Moliere, Corneille, Racine gibi yazarlara ev sahipliği yaparken tiyatro anlamında 'katı kurallar'ın egemen olduğu bir dönem olarak da değerlendirilmiştir. Bu katı kurallar oyun yazarlarını, metinlerini belli bir kalıba göre (beş perde kuralı gibi) yazmaya zorlamıştır. Moliere, 'Verseilles Tuluatı' oyununda bu klasik kalıpların gereksizliğini savunmuştur. Neoklasik dönemin katı akılcılığına karşın, sonraki Aydınlanma dönemi oyun yazarlığında bu katı kuralları benimsememiştir. Oyun yazarları, tiyatro oyun yazarlığını belli bir kurala dayandırma zorunluluğu olmamasına karşın, Neoklasik dönemdeki gibi kaliteli metinler ortaya koyamamıştır. Öyle ki 1700'lerin en önemli oyun yazarı olarak Carlo Goldoni gösterilir. Goldoni 'nin bir 'şaheser'i olmadığı gibi en iyi oyununun Moliere' den iyi olmadığı belirtilir. (Brockett, 2000, s. 276).

Bu anlamda Aydınlanma Dönemi güçlü oyun yazarları yetiştirememiştir. Ardından Fransız İhtilali'yle başlayacak olan Romantizm dönemi, tekrar güçlü yazarların ortaya çıktığı dönem olarak değerlendirilecektir. Özellikle Goethe, Schiller (Ön Romantizm dönemi), Hugo gibi yazarların ortaya koyduğu tiyatro metinleri daha üst düzeyde metinler olarak kabul

görmektedir. Aydınlanma Dönemi'nin oyun yazarlığı anlamında daha zayıf metinler ortaya koymasının temel nedeni dönemin tiyatro sanatına bakış açısıyla doğru orantılı ilerlemektir. Neoklasik dönem salt akıl paradigmasıyla ilerlemekteydi. Aydınlanma Dönemi ise akıl ve duyguyu dengeleyerek ortaya 'vicdan' kavramını çıkarmıştır ve özellikle burjuva dramından bunun işlenmesi beklenmiştir. Bundan dolayı tragedya kahramanının belli idealler uğruna yüceltilmesi gereksiz bulunmuştur. Bu dönem pratik bir seyirci modelini ortaya çıkarmıştır. Bu pratik seyirci, bilgide derinleşmek isteyen bir seyirci modeli değildir. Sonuçta bilgide derinleşmek zaman isteyen bir süreçtir ve zaman kaybı istenmemektedir. Tiyatrodan beklenen doğrudan seyirciye ulaşan, iletileri olan oyunlardır. Bu anlamda şiirsel dil de gücünü yitirmiştir. Oyun dili sıradan insanın konuştuğu dil haline gelmiştir. Sokaktaki insanın şiirsel konuşmaması dolayısıyla sahnedeki oyuncudan da aynı sokak dili beklenmiştir. Burjuva dünyası kendi gibi oyun kişilerini sahnede görmek istemiştir. Kendi gibi bir anne, baba, tüccar karakterinin sahnede var olmasını istemiştir. Bir anlamda bu dönemin günümüz seyircisini de hazırladığını söyleyebiliriz. Aydınlanma dönemi 'denge' üzerine kuruludur ve bu dengenin sigortaları vardır.

Neoklasik akım tamamen kuralcı bir tiyatro anlayışını savunmuştur. Antik Yunan ve Roma dönemi tiyatro anlayışı ilke olarak benimsenmiştir. Rönesans dönemi gibi hayranlık çizgisinde değil, yeniden yorumlama şeklinde gelişmiştir. Aydınlanma döneminin bir Antik dönem hayranlığı yoktur. Salt akılcı bir dönemdir Neoklasik tiyatro dönemi. Aydınlanma ise akıl ve duyguyu dengeler. Aydınlanma döneminin en önemli farklılığı tiyatrodram türünün ortaya çıkmasıdır. Neoklasik dönem daha çok tragedya ağırlıklı bir yapı gösteriyordu. Üstelik türlerin hiçbir şekilde birbiriyle karışmaması isteniyordu. Tiyatrodan ahlaki eğitici bekleniyor ve ideal tiyatro yapısının beş perde olması gerektiği özellikle vurgulanıyordu. Aydınlanma dönemi tiyatro anlayışında böyle bir yapı yoktu. Aydınlanma dönemi, neoklasik dönemin aksine burjuvanın egemenliğinde olan bir dönemdi. Neoklasik dönem çok daha kuralcı bir dönem olmasına karşın, Aydınlanma döneminde daha nitelikli yazarlar ortaya çıkarmıştır. Aydınlanma dönemi tiyatro tekniğinde çok daha serbest bir anlayışa sahip olmasına rağmen en nitelikli oyun yazarı Carlo Goldoni'dir. Aydınlanma dönemi aynı zamanda paranın egemenliğinde olan bir dönemdir ve parasal güç burjuvanın elindedir. Bu da 'yıldız yazarlar' dönemi olan neoklasik dönemin sonu anlamına gelir. Çünkü artık tragedya kahramanının idealize edilmesinin bir değeri yoktur. Aydınlanma döneminde tragedya kahramanının kendini feda etmesi saygıyla karşılanırken; Aydınlanma döneminde böyle bir algı yoktur. Tüm bu karşıtlıklar iki yüzyılın çok farklı yazarlar ortaya çıkarmasına neden olmuştur. 1600'lü yılların Neoklasik döneminde tiyatro dili hala şiirselken; 1700'lü yılların Aydınlanma dönemi tiyatro anlayışında tiyatro dili düzyazıya evrilmiştir. Aydınlanma dönemi seyircisi pratik, acımasız ve tedirgin bir noktaya gelmiştir. Bu da doğal olarak yazarların kalemini etkilemiştir.

İki dönemin benzeşen özelliği ise tiyatrodan hala toplumu eğitme görevi beklenmesidir ve seyircide katharsis duygusunun yaratılmak istenmesidir.

Neoklasik dönemin en belirgin yazarı Corneille'dir. Metin örneği vermek gerekirse *LE CID* adlı eseri örnek verilebilir. Bu oyun biçimsel tartışmaların fitilini ateşlemiştir ve bu oyunla birlikte, tiyatro oyununun biçime uygun yazılıp yazılmaması gerektiği tartışmaları başlamıştır.

Aydınlanma döneminin ise belirgin oyun yazarı Goldoni'dir. Goldoni *Yabanlar* adlı oyununda burjuva ahlak anlayışını yergisini yapar. Herhangi bir biçim endişesi yoktur. Oyunun konusu ve mesajı oldukça basittir. Erkeklerin kadınlar üzerindeki kaba davranışlarının eleştiridir. İki yüzyılda yazılan iki oyunun en belirgin özelliği yazarlarının biçim tartışması içerisinde kalıp kalmadığıdır. Yabanlar metninin böyle bir sorunu olmamıştır. Çünkü Aydınlanma dönemi tiyatrosu böyle bir algıyla ilerlememiştir.

Aydınlanma Dönemi'nin başka bir öne çıkan yazarı da Lillo'dur. '*Londralı Tüccar*' adlı oyunu döneminde çok popüler olmuştur. İlk defa bir 'çırak' oyun kişisi başrolüdür. Tragedyaların Tanrılar, Kral, Kraliçe, Soylular v.b. oyun kişilerini yüzyıllarca izleyen bir tiyatro geleneği için önemli bir aşamadır. Oyunda çırak, bir hayat kadınının etkisinde kalarak, dükkanında çalıştığı amcasını öldürür. Oyunun sonunda da bundan büyük bir pişmanlık duyar. Hatta o dönemde birçok dükkan sahibinin çırağını ibret alması maksadıyla bu oyuna gönderdiği bildirilmektedir. Sonuç olarak tiyatro sanatının yüzyıllardan beri seyircide yaratmak istediği benzer bir amacı hedeflemiştir bu dönem: 'seyirciyi etkilemek'. Bu dönem oyun yazarları dram türüne yönelmiştir. Çünkü dram türü 'ortalama' seyirciye en yakın tür olarak değerlendirilir. Tragedya gibi şiirsel değil, düzyazıyla yazılan bir türdür. Dram türünün bu dönemde ortaya çıkmasının bir nedeni de konu seçiminde günlük yaşam özelliklerine daha çok dikkat edilmesidir.

Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak burjuvanın ağırlığını koyduğu, paranın bütün yapıyı değiştirdiği, dram türünün ortaya çıktığı (hatta sentimental dram türüyle duygusal dram türünün sivrildiği), oyun dilinin düzyazı haline geldiği ve seyircinin kendi gibi oyun kişilerini sahnede görmek istediği bir tiyatro dönemi olarak görülmektedir. Bu tiyatro anlayışında tamamen duygulara yönelen ve seyirciyi ağlatmaya yönelik yapılan oyunların fazlalığı göze çarpmaktadır. Hatta bazı tiyatrolar, seyirciyi ağlatma eylemini bir başarı olarak da görmüşlerdir. Oyun yazarlığı anlamında önceki ve sonraki yüzyıllara kıyasla daha düşük düzeyde kalmasına karşın, dünya tiyatro tarihinin önemli bir dönüm noktasıdır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

Altındal, A. (2013). *Laiklik*, Alfa Yayınları.

Brockett, O. G. (2000). *Tiyatro Tarihi* Çev: S. Sokullu, T. Sağlam, S. Dinçel, S. Çelenk, S.B. Öndül, B. Güçbilmez, Dost Kitabevi Yayınları.

Saatçioğlu, F. & Ukray, M. (2015). *Karl Marx ve Das Kapital (Hayatı ve Das Kapital Üzerine Bir İnceleme)*, Yason Yayıncılık.

Sartre, J. P. (1992). *Denemeler (Çağımızın Gerçekleri)*, Say Yayınları, Çev: Sabahattin Eyüboğlu- Vedat Günyol.

Spencer, L. & Krauze, A. (2012). *Aydınlanma*, Çev: Erhan Kibaroğlu, Ntv Yayınları.

Yaylagül, L. (2016). *Kitle İletişim Kuramları*, Dipnot Yayınları.